

---

tussen Thomson en zijn collega G.H. van Senden. De Russische sympathieën van Thomson leidden tot waardering voor het communisme, terwijl Van Senden uit afkeer daarvan zich sterk richtte op de ‘Germaanse mythe’, waardoor hij later in nazistisch vaarwater terechtkwam.

In het artikel ‘Een Hervormde gemeente in oorlogstijd’ laat G.J. van Klinken zien hoe in het dorp Ter Apel en in de vrijzinnige Kloosterkerk de invloed van de NSB zich manifesteerde en doorwerkte in de oorlogsjaren. Het artikel is opgedragen aan de op 31 augustus 2012 overleden oud-verzetsman en gereformeerde predikant J.M. Snoek. Snoek was bezorgd over de toenemende aandacht voor het ‘grijze middenveld’ in de Nederlandse kerkelijke geschiedschrijving: Nederlanders en kerken die zich aanpasten aan de situatie in de oorlogsjaren en nauwelijks verzet boden. In zijn artikel poogt Van Klinken recht te doen aan mensen als Snoek, die de moed hadden om daadwerkelijk in verzet te komen tegen de Duitse bezetter, zonder te verbloemen dat de ‘grijze praktijk’ van kerken als de Kloosterkerk ook deel uitmaakt van de geschiedenis van de kerken in Nederland.

Een bijdrage voor de rubriek ‘Mengelwerk’ is afkomstig van J.A. de Kok ofm. In aanvulling op een eerder artikel van J. Vree over ‘onze pater’ Kraaijvanger (1809-1873) reconstrueert De Kok aan de hand van nieuw bronnenmateriaal de wederwaardigheden van deze pater tot aan zijn overgang naar het protestantisme. Het artikel biedt inzicht in de toenmalige kerkelijke verhoudingen en laat zien dat het voor individualisten als Kraaijvanger moeilijk was zich te schikken in de religieuze gehoorzaamheid, die de kerk van hem eiste.

Ook deze keer zijn er weer de nodige recensies van onlangs verschenen boeken opgenomen. Daaruit blijkt dat er nog steeds veel werk wordt gemaakt van de bestudering van de Nederlandse kerkgeschiedenis. We hopen dat ook dit nummer die studie zal bevorderen en stimuleren.